

رابطه بین خودپنداره و مشارکت سیاسی زنان در شهر تهران در سال ۱۳۸۶

مقدمه: امروزه به منظور ایجاد توسعه سیاسی، مشارکت همه آحاد جامعه در امور سیاسی ضروری است. بنابراین مشارکت زنان در همه فعالیت‌های اجتماعی مانند سیاست لازمه توسعه سیاسی است؛ به نحوی که می‌توان گفت اقلیت بودن زنان در امور سیاسی، موجبات ناتمامی دموکراسی را در جامعه فراهم می‌کند و شناخت عوامل مؤثر بر آن مانند خودپنداره از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بر این اساس، هدف این پژوهش بررسی رابطه بین خودپنداره و مشارکت سیاسی زنان شهر تهران است.

روش: روش تحقیق از نظر مسیر توصیفی (پیمایش) و از نظر هدف کاربردی بوده است. داده‌های مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته در بین ۳۸۹ نفر از زنان شهر تهران واقع در سن مشارکت سیاسی که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند، جمع‌آوری شده است.

یافته‌ها: بین مؤلفه‌های تصور از طبقه اجتماعی-اقتصادی، تصور از مذهب، عقیده و پندار نسبت به شخصیت، تصور از جنسیت خود، تصور نسبت به سن خود و ادراک نسبت به توانایی‌های خود با مشارکت سیاسی زنان رابطه وجود دارد که در مجموع خودپنداره زنان ۴۱/۷ درصد از کل واریانس مشارکت سیاسی آنها را تبیین می‌کند.

بحث: بنابراین می‌توان گفت که آنچه متضمن مشارکت بالاتر است عملاً در دل شاخصه‌های توسعه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه متبلور می‌شود. پس می‌توان ادعا کرد که هرچقدر عرصه سیاست و جامعه دمکراتیک‌تر و فرهنگ مدارای جنسیتی در جامعه پذیرفته‌تر باشد، درک زنان از خود و توانایی‌های خود و به‌طور کلی خودپنداره آنان از خود بیشتر می‌شود و این زمینه را برای حضور پررنگ‌تر زنان در هر حوزه در جامعه افزایش می‌دهد، همچنین مشارکت در فضاهای بسته اجتماعی به اشکالی نو جلوه‌گر می‌شود که راه را برای تغییر نهادی در سطح اجتماع محله و بسترهای خردتر با هدف آماده‌سازی جامعه در جهت اثرگذاری بیشتر زنان فراهم می‌کند. تمامی متغیرهای زمینه‌ای و مستقل تحقیق در چارچوب تحولات ساختاری زنان قابل فهم است و این جز به تحول کیفی از خودپنداره جمعی زنان از خود نبوده‌است.

۱. احمد زارعی
دانشجوی دوره دکتری جامعه شناسی سیاسی، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
(نویسنده مسئول)
<ahmad-ze-ir@yahoo.com>

۲. خلیل میرزایی
دکتر جامعه شناس، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، تهران، ایران

۳. اصغر مهاجری
دکتر جامعه‌شناس، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران

واژه‌های کلیدی:

پایگاه اقتصادی و اجتماعی، خودپنداره، زنان، مشارکت سیاسی

تاریخ دریافت: ۹۷/۹/۱۸

تاریخ پذیرش: ۹۸/۵/۲۲

Recognition of the Components of the Social Base and Its Relation with the Tendency to the Homelessness in Tehran

▶ 1-Ahmad Zarei

Ph.D. student in Political Sociology, Tehran Center, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author)

<ahmad-ze-ir@yahoo.com>

▶ 2-Khalil Mirzaei

Ph.D. in Sociology, Faculty Member, Roudehen Branch, Roudehen University of Tehran, Iran

▶ 3-Asgar Mohajeri

Ph.D. in Sociology, Faculty of Social Sciences, Tehran Center, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Keywords:

Political participation, Self-concept, Socio-Economic Status, women.

Received: 2018-12-9

Accepted: 2019-8-13

Abstract

Today, in order to create political development, the participation of all sections of society in political affairs is essential. Therefore, the participation of women in all social activities such as politics is a prerequisite for political development, so that women even as minorities in politics would contribute to the unfinished democracy of society. Knowing the factors influencing this matter such as self-concept is also important. The purpose of this study is to investigate the relationship between women's self-concept and their political participation. The research method in this study was descriptive (survey) and purposeful. The data were collected using a researcher-made questionnaire in the form of field operations and statistical population of all women in Tehran at the age of political participation. According to the number of statistical population (3,500,000), the sample consisted of 389 persons based on Cochran formula. The stratified random sampling method was used. The final result of the research is more likely to be based on the research conducted on the components of the research namely one's perception of socio-economic class, one's own religion, one's belief, perception of one's personality, and one's perception of one's own gender. There is a significant relationship between women's perception of their age, their perception as regards their abilities, and their political participation. Also, a total of 41.7% of the overall variance in political participation is self-explanatory. Thus, it can be said that higher participation implies a crystallization of the characteristics of the political, economic, and cultural development of society. Thus it can be claimed that the more democratic the politics and society are, the more tolerant the culture of sexuality is, the bolder the presence of women is likely to be.

Extended Abstract

Introduction: Political participation is seen as one of the major indicators of development. As part of the human capital of any society, women can play a decisive role in governing the country with their political participation. In the process of changing patterns of life, the phenomenon of “political participation” means “opportunities for many citizens to engage in political affairs” and it can also be referred to as a point of intersection of cultural and political structure in any society. Political participation can be meaningful at both mass and elite levels, but in any case, it has always been prevalent among different sections of society, both men and women. So women in every society appear to be a central force whose employment and activities along with men as part of the active population of society have a great impact on the growth, development, and building of society, but when women are involved in the process of political participation in a way, like downtown voters, they only go to the polls on the elections day.

The widespread propaganda of enemies in political and soft warfare and their cultural aggression and their major efforts are focused on reducing political participation, especially that of women, with excuses such as the lack of democracy and oppression of women in political, social, cultural, and other spheres. A scientific study of the factors that influence women’s participation and their attitudes in this regard, and especially the factors such as self-concept, which influence the process of women’s development and personality formation during their life experiences, can be of great importance and necessity. Thus, in general, women’s participation, especially in politics and decision-making, plays an important role in the development and modernization of each country. Besides, taking the importance of this partnership into account, every country should strive to remove the cultural, social, political, and economic barriers to women’s participation so as to re-socialize women and understand their abilities to provide the ground for the growth and prosperity of society in all fields. Therefore, regarding the relationship between political participation and self-concept, it is also important to build on women’s personal experiences in the field of political participation and to influence their relationship with the environment of fundamental change.

Method: The research method in this study was descriptive (survey) and purposeful. The statistical population of the study consisted of all women of Tehran who were of political age and eligible to participate in political activities, including elections. According to the Census of 1395 (2016) in Iran, the number of these people is about 3.5 million. In this study, Cochran formula was used to determine the sample size. According to the statistical population, the sample was composed of 389 persons. Also, multi-stage cluster sampling was used to select and access the samples. For this purpose, Tehran was first divided into 22 municipal districts as the first cluster. Then, four districts were randomly selected from among the 22 districts. Based on sampling, districts no. 2, 6, 14, and 17 were selected. Then, in the selected areas, the second clustering, namely, the designation of neighborhoods was performed, and three neighborhoods in each district were selected using simple random sampling. Cronbach's alpha coefficient was used to estimate the reliability of the questionnaire. In order to ensure the reliability of the questionnaire, pre-test was performed on 26 statistical population before data collection. Cronbach's alpha for both scales of political participation (0.724.) and self-concept (0.753) indicates the reliability of these scales and the high internal consistency and consistency of the items.

Findings: Based on the results of the background variables (respondents' image), it can be stated that the highest level of education was for bachelor degree holders (37%), indicating the appropriate level of education of the respondents to collaborate with the researcher. The highest age ratio was related to 18-27 year olds (30%) and the highest marriage rate was married (51%).

Investigating the Relationship between Variables and Women's Political Participation

Independent variables	statistical test	Correlation (%)	Sig (%)
socio-economic class	Pearson	795	0.057
Imagine one's religion	Pearson	202	0.048
Belief and perception of one's personality	Pearson	584	0.003
One's perception as regards gender	Pearson	498	0.009
One's perception of one's own age	Pearson	295	0.017
One's perception of one's own abilities	Pearson	441	0.011

Discussion: In the end, it can be said that understanding the factors that influence political participation, especially among women who make up half of the country's active population, is very important in the fate of the country because if they do not participate, democracy will not literally exist in the current society. The right choices are not made in different elections and political events. The notion that women are based on the status of society and the patriarchal system in a way that makes them inferior to men and weaker than them makes them incapable of choosing right or inclined to participate in political affairs and political participation, and women perceive themselves to be so. Besides, their religion, age, abilities, and gender, if reinforced, could well form a high level of political participation in the society, which also confirmed the relationship between the two variables, and whatever the women's perception as regards themselves and their religion, gender, and their abilities and age, and generally high level of self-concept, have greater level of political participation and democratic system.

Ethical Considerations

Authors' contributions

All authors contributed in producing of the research.

Funding

In the present study, all expenses were borne by the author and he did not have any sponsors.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

In this article, all rights relating to references are cited and resources are carefully listed.

مقدمه

مشارکت سیاسی به عنوان یکی از شاخص‌های عمده توسعه تلقی می‌شود. زنان به عنوان بخشی از سرمایه‌های انسانی هر جامعه، با مشارکت سیاسی خود می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌ای در اداره کشور داشته باشند. در روند تحول در الگوهای زندگی، پدیده «مشارکت سیاسی» به معنای «فرصت‌های پرداختن شمار زیادی از شهروندان به امور سیاسی» (داوکینس^۱، ۲۰۱۷) و به عنوان نقطه تلاقی ساختار فرهنگی و سیاسی در هر جامعه‌ای است. در حقیقت اندیشه مشارکت سیاسی عبارت است درگیر شدن توده‌های مردم در فعالیت سیاسی و تعیین سرنوشت خود و تنها از این رهگذر است که زمینه‌های ثبات و پایداری نظام سیاسی تحقق می‌یابد. مشارکت سیاسی می‌تواند در دو سطح توده (مانند شرکت در انتخابات، عضویت در احزاب و انجمن‌ها و تجربه‌های اجتماعی) و نخبگان حضور در مجلس، قوه مجریه و داشتن مناصب عالی (کازمپیور، ۲۰۱۰) معنا یابد؛ ولی در هر صورت، در بین اقشار مختلف جامعه اعم از زن و مرد همواره مطرح بوده است. هر جامعه‌ای برای تحقق اهداف توسعه‌گرایانه، باید از تمامی منابع انسانی خود بهره گیرد. در گذشته زنان برای حضور فعال در جامعه با محدودیت مواجه بودند و بیشتر فعالیت آنان به خانه منتهی می‌شد و به همین ترتیب جامعه‌پذیری و شخصیت آنها شکل می‌گرفت، گویی خود پذیرفته بودند که نقششان و وظیفه‌شان فقط در خانه و رسیدگی به امور آن معنا می‌یابد اما با گذشت زمان این خودپنداره تغییر پیدا کرد و رفته‌رفته دگرگون شد.

پایگاه زنان، در جامعه ایران، در چند دهه اخیر تحولاتی را تجربه کرده است. انبوه زنان که غالباً در جامعه ایرانی در حاشیه مناسبات اجتماعی و سیاسی نگه داشته شده بودند، با افزایش سطح سواد و گسترش آموزش عالی به ارتقای توانمندی‌های خود دست‌یافته‌اند و هم‌اکنون طالب سهم بیش‌تری از مدیریت سیاسی جامعه‌اند (حسینی و همکاران، ۲۰۱۳).

1. Dawkins

بنابراین زنان هر جامعه، نیروی محوری و بنیادی محسوب می‌شوند که اشتغال و فعالیت آنان دوشادوش مردان به‌عنوان بخشی از جمعیت فعال جامعه، تأثیر فراوانی در رشد، توسعه و سازندگی جامعه دارد؛ ولی هنگامی که حضور زنان در فرآیند مشارکت سیاسی به‌گونه‌ای است که همانند رأی‌دهندگان سرب‌راه، تنها در روز رأی‌گیری پای صندوق‌ها حضور پیدا می‌کنند (حافظیان، ۲۰۰۲)، این امر، سبب ایجاد یک بحران یا آسیب اجتماعی در جامعه می‌شود. اگرچه زنان ایران، نقش فعال و سازنده‌ای در شکل‌گیری و نهادینه شدن روند انقلاب اسلامی داشته‌اند، ولی آن‌چنان‌که شایسته است از سهم متناسب در ساخت قدرت سیاسی برخوردار نشده‌اند و در مواضع و تصمیم‌گیری‌ها و مناصب قدرت، حضوری کم‌رنگ دارند. همواره عواملی مانند خاستگاه اجتماعی و اقتصادی خانواده، عضویت و فعالیت فرد در انجمن‌ها، فعالیت والدین و دوستان فرد در انجمن‌های مختلف، تمایل فرد به مشارکت، تمایل والدین و دوستان فرد به مشارکت در میزان مشارکت سیاسی زنان و مردان تأثیرگذارند. با توجه به افزایش تقاضای زنان برای مشارکت و زمینه‌های نهادی که همچون سد یا موتور حرکتی عمل کرده و ... سنجش و بررسی علمی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت زنان و نگرش آنان در این زمینه و به‌ویژه بررسی عواملی مانند خودپنداره که در فرایند تکوین و شکل‌گیری شخصیت زنان در طی تجارب دوران زندگی تأثیرگذار است، می‌تواند اهمیت و ضرورت زیادی داشته باشد. بنابراین به‌طورکلی مشارکت زنان، خاصه در عرصه سیاست و تصمیم‌گیری، نقش مهمی در توسعه و نوسازی هر کشور دارد و با درک اهمیت این مشارکت، هر کشوری باید تلاش کند که موانع فرهنگی و اجتماعی و سیاسی و اقتصادی مشارکت زنان را رفع کند تا با جامعه‌پذیری دوباره زنان و درک و شناخت از توانایی‌های خود، زمینه دستیابی به رشد و شکوفایی جامعه در همه عرصه‌ها فراهم آید.

چارچوب نظری

هرچند مصادیق مشارکت سیاسی در تمدن‌های گذشته و کهن نیز وجود دارند، اما بحث از مشارکت به‌عنوان یک مسئله نظری و ملاک سنجش مشروعیت، مختص دولتهای مدرن است که به‌موازات تغییر در مفهوم سیاست و نظام سیاسی از قلمرو دولت به دایره وسیع‌تر عمل سیاسی صورت گرفته است. رابرت دال در سال ۱۹۶۳ نظام سیاسی را هر الگوی ارائه‌شده از رفتار سیاسی بشر تعریف می‌کند که شامل نوع خاصی از وجود سیاسی، قدرت، اقتدار و حکومت است. طبق این تعریف از زندگی روزمره سیاسی، به نظر می‌رسد که سیستم سیاسی علاوه بر شکل صوری و عام حکومت، الگوی رسمی و غیررسمی روابط انسانی را نیز شامل می‌شود که در تصمیمات یک دولت یا حکومت تأثیر می‌گذارد. براساس این تعریف از نظام سیاسی که بسیار فراتر از نهادهای رسمی دولت است مشارکت سیاسی را می‌توان به‌مثابه مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و اعمال تعریف کرد که شهروندان خصوصی به‌وسیله آن اعمال در جستجوی نفوذ یا حمایت از حکومت و سیاست خاصی هستند. این تعریف دو سوی رقابت و حمایت را به‌عنوان دو زیرمجموعه شاخص مشارکت تلقی می‌کند (فیرحی، ۱۹۹۸). از دیگر عواملی که صاحب‌نظران در این زمینه به آن تأکید دارند عوامل روان‌شناختی و متغیرهای حوزه‌های شخصی افراد است که یکی از مهم‌ترین این عوامل که می‌توان آن را دارای اهمیت زیادی قلمداد کرد نقش خود و فرایند تکامل شخصیت فرد و خودپنداره در این زمینه است.

یکی از مفاهیم بنیادین در تکامل شخصیت و روان هر فرد که در دوره نوجوانی اهمیت پیدا می‌کند، مفهوم خوداست، خود شامل کلیه کیفیت‌های ذهنی و عینی است که شخص از خود و دیگران از او دارند. برای مثال خود شامل ظاهر واقعی فرد، ارزش‌ها، ایده‌ها، دانش‌ها، معلومات و همچنین، ادراکاتی که سایرین از او دارند است. با این اوصاف می‌توان گفت که خودپنداره چهارچوبی شناختی است که به‌واسطه آن به سازمان‌بندی آنچه درباره خویش

می‌دانیم، می‌پردازیم. همچنین عوامل مختلف روانشناسی و فردی نیز بر مشارکت سیاسی می‌توانند تأثیر داشته باشند. از جمله این عوامل روان‌شناختی و متغیرهای حوزه‌های شخصی خود و فرایند تکامل شخصیت فرد و خودپنداره در این زمینه است. یکی از مفاهیم بنیادین در تکامل شخصیت و روان هر فرد که در دوره نوجوانی اهمیت پیدا می‌کند، مفهوم خود^۱ است، خود شامل کلیه کیفیت‌های ذهنی و عینی است که شخص از خود و دیگران از او دارند (سیکنگانی^۲، ۲۰۱۵).

آلپورت^۳ عقیده دارد که خودپنداره دربرگیرنده چندین جنبه است و در مسیر رشد براساس نظر دیگران ساخته می‌شود تا اینکه به صورت الگوهای معین بروز می‌کند. آلپورت خودپنداره را همان ادراک شخص از شخصیت خودش می‌داند. بنابراین با توجه به اینکه علاقه و گرایش به مشارکت سیاسی به‌ویژه در زنان می‌تواند تحت تأثیر ادراکات شخصی در فرایند رشد او از نوجوانی به جوانی و میان‌سالی باشد و در این مسیر رشد نظرات دیگران هم بر او اثرگذار باشند، می‌توان گفت مشارکت سیاسی به‌عنوان امری تعیین‌کننده در سرنوشت زنان و در سطح ملی و بین‌المللی برای کشور ممکن است بر اثر همین خودپنداره دچار تغییر و تحول شود و احساسات شخصی بر منافع عمومی در انتخاب زنان در حوزه‌های سیاسی و به‌ویژه در انتخابات تأثیرگذار و اثرات سوئی داشته باشد و این به‌عنوان یکی از دغدغه‌های محقق مطرح است که در صورت اثبات تأثیرگذاری شدید خود و خودپنداره بر تصمیم‌گیری زنان در مشارکت سیاسی راهکارهای کاربردی در این زمینه می‌تواند اثرات منفی این تأثیرگذاری را کاهش دهد (وایت^۴، ۱۹۶۶).

هسته مرکزی خودپنداره شامل خصوصیات دیگری نیز هست که غیرمستقیم‌تر نمود

-
1. self
  2. Cicognani
  3. Allport
  4. White WF

دارند، مانند طبقه اجتماعی-اقتصادی، مذهب، پیشرفت‌های فردی و یا هر عامل دیگری که او را از دیگران جدا می‌کند. تصور و پنداری که فرد از خود دارد، برای او جنبه حیاتی دارد. این خودپنداره آموختنی است و هر چه را که فرد درباره خود می‌داند از تجارب گذشته او سرچشمه می‌گیرد که در میان آنها تجارب اجتماعی و سیاسی اهمیت بیشتری دارد. این خودپنداره در اثر رابطه شخص با محیط دچار تغییر می‌شود. ناکامی‌های محیطی موجب خودپنداره منفی و امکانات مثبت محیطی موجب خودپنداره مثبت در فرد می‌شود (وایت^۱، ۱۹۶۶).

- بنا بر تعاریفی که از خودپنداره ارائه شد می‌توان گفت عواملی که بر مشارکت سیاسی زنان اثرگذار است می‌تواند برگرفته از خودپنداره‌های آنان باشد. این عوامل عبارت‌اند از:
- انگیزه‌های سیاسی: هر چه فرد بیشتر در معرض انگیزه‌های سیاسی به صورت بحث سیاسی، تعلق به سازمان سیاسی یا دسترسی داشتن به اطلاعات سیاسی قرار داشته باشد، احتمال مشارکت سیاسی وی بیشتر است.
  - ویژگی‌های شخصیتی: شخصیت‌های اجتماعی‌تر، مسلط‌تر و برون‌گراتر، از نظر سیاسی فعال‌ترند.
  - موقعیت اجتماعی: موقعیت اجتماعی که با میزان تحصیلات، محل سکونت، طبقه و تربیت سنجیده می‌شود، به طور قابل ملاحظه‌ای در مشارکت اثر می‌گذارد.
  - محیط یا زمینه سیاسی: محیط از این نظر مهم است که در فرهنگ سیاسی ممکن است مشارکت و شکل‌های مشارکت را که مناسب تلقی می‌شود، تشویق کند یا برعکس مشوق آن نباشد.
  - کیفیت مشارکت سیاسی: کیفیت از این نظر مهم است که به فرایند بررسی و دقت در انتخاب‌های سیاسی و در نظر گرفتن تمامی جوانب اشاره دارد (امام‌جمعه زاده، ۲۰۱۲).

1. White WF

بنابراین در رابطه بین مشارکت سیاسی و خودپنداره باید گفت، ساخت تجارب شخصی زنان ممکن است برگرفته از خودپنداره آنان در حوزه‌های مشارکت سیاسی باشد و تحت تأثیر رابطه آنان با محیط تغییر اساسی در آن ایجاد شود و این نیز به‌عنوان مسئله‌ای اساسی حائز اهمیت است (براکمن، ۲۰۱۴).

پس هر چه فرد بیشتر در معرض انگیزه‌های سیاسی به‌صورت بحث درباره سیاست، تعلق به سازمانی که به شکلی به فعالیت سیاسی می‌پردازد، قرار داشته باشد و ویژگی‌های شخصیتی نظیر برونگرایی و اجتماعی‌تر داشته باشد و خودپنداره‌های او بر این اساس شکل گرفته باشد، احتمال مشارکت سیاسی آن نیز بیشتر است.

مشارکت سیاسی زنان

براساس پژوهش‌های انجام‌یافته، زنان نسبت به مردان آگاهی سیاسی کمتری دارند و در مقایسه با مردان از نظر سیاسی بی‌اعتنا ترند. در ملاک‌هایی چون نسبت درصد کرسی‌های پارلمانی در اختیار زنان، نسبت درصد زنان مدیر در مجموعه مدیران کشور، نسبت درصد زنان متخصص و حرفه‌ای در مجموعه شاغلان متخصص کشور و نسبت درصد سهم زنان از درآمد تحقق‌یافته، بانوان اوضاع مناسبی ندارند و در مقیاس دسترسی‌شان به ساخت قدرت، بسیار ضعیف هستند (نوروزی و قادری، ۲۰۱۸).

با وجود این‌که پدیده انقلاب اسلامی، زمینه مساعدی را برای مشارکت سیاسی - اجتماعی زنان فراهم کرده است، اما در عمل، اهداف این انقلاب در مورد نقش و جایگاه واقعی زنان در مدیریت کلان جامعه هنوز تحقق نیافته است. در ایران طبیعی جلوه دادن و توجیه ایدئولوژیک نابرابری زن و مرد سایه سنگین خود را بر تمامی عرصه‌ها و حوزه‌ها افکنده است و سوءاستفاده از ویژگی‌های طبیعی زن و مرد و غلو در نقش‌های طبیعی زن،

بیش از پیش زنان را از عرصه سیاست و اجتماع به سود مردان دور می‌کند و نتیجه آن می‌شود که زنان به‌طور کلی از عرصه‌های مهم و تأثیرگذاری چون قضاوت، فقاقت، اجتهاد، ریاست قوای سه‌گانه، شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام، مجلس خبرگان رهبری، مذاکرات هسته‌ای، سیاست خارجی و وزرای کابینه و... غایب‌اند. هم‌اکنون، تنها حدود ۴ درصد نمایندگان مجلس، ۳ درصد از مدیران عالی و میانی، ۵/۱ درصد از اعضای شوراهای شهر و روستا در کل کشور و ۱۲ درصد اعضای شوراهای کلان‌شهرها، از میان زنان انتخاب شده‌اند. در کابینه‌ها، این شرایط به مراتب بدتر بوده است؛ زیرا پس از انقلاب، حضور زنان در کابینه تنها به یک یا دو معاون وزیر محدود شده و سهم زنان از نمایندگی‌های سیاسی و دیپلماتیک حتی کمتر از این میزان بوده است. اما گفتنی است که در مقایسه با دوره پیش از انقلاب، سطح مشارکت زنان در کلیت خود افزوده شده است ولی با وجود این تحول، هنوز ما در این عرصه دچار ضعف‌های اساسی هستیم. به‌علاوه حضور کم‌رنگ زنان در سایر حوزه‌ها، از جمله عرصه‌هایی چون ریاست دانشگاه‌ها و مراکز علمی کشور (به‌رغم آنکه بیش از ۶۰ درصد ورودی‌های دانشگاه‌ها را دختران تشکیل می‌دهند) و مدیریت عالی نظام آموزش و پرورش کشور مشهود است (حسین زاده، ۲۰۱۰).

به‌طور کلی نتایج تحقیقات انجام‌شده در ایران (نوروزی، ۲۰۱۸؛ قادری، ۲۰۱۸؛ حیدری، ۲۰۱۸) نشان می‌دهد که مشارکت سیاسی زنان، اغلب منفعلانه و در سطح توده است و بررسی علل این سطح از مشارکت زنان می‌تواند اهمیت ویژه‌ای داشته باشد به‌ویژه اینکه در این زمینه متغیرهای روان‌شناختی و عوامل شکل‌گیری و تکوین شخصیت زنان از جمله خودپنداره می‌تواند حائز اهمیت باشد. مایرون وینر^۱ «مشارکت سیاسی را هر عمل داوطلبانه موفق یا ناموفق، سازمان‌یافته یا بدون سازمان، دوره‌ای یا مستمر، شامل روش‌های مشروع و نامشروع برای تأثیر بر انتخاب رهبران و سیاست‌ها و اداره امور عمومی در هر سطحی

1. Myron Weiner

از حکومت محلی یا ملی تعریف می‌کند (وینر، ۱۹۶۵). هانتینگتون و نلسون نیز مشارکت سیاسی را کوشش‌های شهروندان غیردولتی برای تأثیر بر سیاست‌های عمومی تعریف کرده‌اند (بیندر^۲، ۱۹۷۷).

بنابراین توجه به بررسی علمی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت سیاسی زنان به‌ویژه بررسی عواملی مانند خودپنداره که در فرایند تکوین و شکل‌گیری شخصیت زنان در طی تجارب دوران زندگی تأثیرگذار است، می‌تواند اهمیت و ضرورت زیادی داشته باشد. با توجه به اهمیت مشارکت سیاسی در کشور به‌ویژه توسط زنان که تقریباً نیمی از جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند و اهمیت عوامل تأثیرگذار در این زمینه به‌ویژه خودپنداره افراد و تکامل شخصیت آنان بر اثر تجربه در طول زمان، در این تحقیق به دنبال بررسی رابطه بین خودپنداره با مشارکت سیاسی زنان هستیم. بنابراین، ساخت تجارب شخصی زنان ممکن است برگرفته از خودپنداره آنان در حوزه‌های مشارکت سیاسی باشد و تحت تأثیر رابطه آنان با محیط تغییر اساسی در آن ایجاد شود و این نیز به‌عنوان مسئله‌ای اساسی مطرح است. در صورتی که زنان از سطح مشارکت سیاسی مناسبی برخوردار نباشند مسلماً نیمی از جمعیت تأثیرگذار کشور نقشی در تعیین سرنوشت مملکت در انتخابات مختلف و در امور سیاسی نخواهند داشت و این مسئله زیان‌آور برای جامعه است و شناخت عوامل مختلف تأثیرگذار بر مشارکت سیاسی زنان مسئله‌ای اساسی است. بنابراین پژوهش حاضر به این پرسش پاسخ می‌دهد که آیا رابطه‌ای بین خودپنداره و مشارکت سیاسی زنان در شهر تهران وجود دارد و این رابطه چه جهتی می‌تواند داشته باشد؟

-
1. Huntington and Nelson
  2. Binder

روش

روش تحقیق در این تحقیق، از نظر مسیر توصیفی (پیمایش) و از نظر هدف از نوع کاربردی بوده است. جامعه آماری تحقیق را کلیه زنان شهر تهران واقع در سن مشارکت سیاسی و واجد شرایط برای شرکت در فعالیتهای سیاسی از جمله انتخابات تشکیل دادند که براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ در کشور، تعداد این افراد حدود ۳ میلیون و ۵۰۰ هزار نفر است. در این تحقیق از فرمول کوکران به منظور تعیین حجم نمونه استفاده شد که با توجه به تعداد جامعه آماری، حجم نمونه برابر با ۳۸۹ نفر برآورد شد. همچنین، از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای برای انتخاب و دسترسی به نمونه‌ها استفاده شد. بدین منظور ابتدا شهر تهران به مناطق ۲۲ گانه شهرداری به‌عنوان خوشه اول تقسیم‌بندی شد. سپس، نسبت به انتخاب چهار منطقه به صورت تصادفی ساده از بین مناطق ۲۲ گانه اقدام شد که براساس نمونه‌گیری انجام شده، مناطق ۲ و ۶ و ۱۴ و ۱۷ انتخاب شدند. در ادامه، در مناطق منتخب، نسبت به خوشه‌بندی دوم یعنی تعیین محله‌ها اقدام شد و از بین محله‌ها در هر منطقه نیز سه محله با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به شرح جدول (۱) انتخاب شدند. در نهایت نیز، در محله‌های منتخب، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به نمونه‌ها دسترسی و پیمایش انجام شد.

جدول (۱) محلات منتخب در سطح مناطق ۲، ۶، ۱۴ و ۱۷

محلات منتخب منطقه ۲	محلات منتخب منطقه ۸	محلات منتخب منطقه ۱۴	محلات منتخب منطقه ۱۷
محله شهرک غرب	محله امیرآباد	محله دولاب	محله آذری
محله آریاشهر	محله یوسف‌آباد	محله سلیمانیه	محله ابوذر
ستارخان	محله کشاورز	محله چهارصد دستگاه	محله جلیلی

با توجه به ماهیت موضوع مورد مطالعه و گستردگی آن، در تحقیق حاضر، جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از «پرسشنامه محقق‌ساخته» صورت گرفته است. نحوه عملیاتی‌سازی متغیرهای پرسشنامه به شرح جدول (۲) بوده است.

جدول (۲) عملیاتی‌سازی متغیرهای تحقیق

نام متغیر	شاخص	معرف/نمایانگر
مشاغل سیاسی	شرکت در انتخابات مختلف سراسری	انتخابات مجلس - ریاست جمهوری - محله
	پیگیری اطلاعات و اخبار سیاسی	اطلاعات روزنامه‌ها- اخبار تلویزیونی- اطلاعات اینترنتی
	شرکت در بحث‌های سیاسی	بحث با همکاران- با همسایه‌ها- بحث با افراد فامیل - بحث با دوستان
	شرکت در همایش‌ها و سخنرانی‌ها	همایش‌های ملی- جلسات سخنرانی سیاسی
	همکاری با نهادهای سیاسی	احزاب سیاسی- گروه‌های سیاسی- سازمان‌های سیاسی
	عضویت در انجمن‌های مختلف	انجمن‌های سیاسی- انجمن‌های انتخاباتی
	کاندیدشدن برای انتخابات نهادها و انجمن‌ها	کاندیداتوری برای عضویت در نهادها و انجمن‌ها- کاندیداتوری برای ریاست نهادها و انجمن‌های سیاسی
ویژگی‌ها	تصور از طبقه اجتماعی- اقتصادی خود	تصور از وضعیت مالی خود- تصور از پایگاه خانوادگی خود- تصور از درآمد خود- تصور از جایگاه خود در جامعه
	تصور از مذهب خود	رضایت از مذهب خود- پایبندی به اعتقادات مذهبی خود
	عقیده و پندار فرد نسبت به شخصیت خود	ارزش‌گذاری برای شخصیت خود- تصور فرد از ویژگی‌های شخصیتی خود
	تصور فرد از جنسیت خود	رضایت از جنسیت خود- رضایت از ویژگی‌های جنسی خود
	تصور فرد نسبت به سن خود	رضایت از شرایط سنی خود- بهتر دانستن طبقه سنی خود
	ادراک شخص نسبت به توانایی‌های خود	اعتقاد به توانمندی خود- خود را قوی پنداشتن

در این پژوهش به منظور برآورد اعتبار محتوایی از ضریب لاوشه استفاده شده است. جهت محاسبه این شاخص از نظرات کارشناسان متخصص در زمینه محتوای آزمون مورد نظر استفاده می‌شود و با توضیح اهداف آزمون برای آن‌ها و ارائه تعاریف عملیاتی مربوط به محتوای سؤالات به آن‌ها، از آنان خواسته می‌شود تا هریک از سؤالات را بر اساس طیف سه گزینه‌ای لیکرت «گویه ضروری است»، «گویه مفید است ولی ضروری نیست» و «گویه ضرورتی ندارد» طبقه‌بندی کنند. سپس بر اساس فرمول روایی محتوایی محاسبه می‌شود. سؤالاتی که مقدار CVR محاسبه شده برای آن‌ها کمتر از میزان مورد نظر با توجه به تعداد متخصصین ارزیابی کننده سؤال باشد، بایستی از آزمون کنار گذاشته شوند؛ به علت اینکه بر اساس شاخص اعتبار محتوایی، اعتبار محتوایی قابل قبولی ندارند. بنابراین در این تحقیق نسبت به سؤال از ۲۰ نفر از متخصصین در رشته‌های جامعه‌شناسی، روانشناسی اجتماعی، روانشناسی و مطالعات زنان با مدرک کارشناسی ارشد و دکتری اقدام شد که مقدار CVR به دست آمده برابر ۰/۴۸ بود که نشان‌دهنده اعتبار محتوای مناسب سؤالات پرسشنامه است. همچنین میانگین CVR به دست آمده برای گویه‌ها نیز حدود ۰/۴۷ بود که در حد قابل قبول است (جدول ۳).

جدول (۳) مقادیر CVR گویه‌ها

مقدار CVR	شاخص	مقدار CVR	شاخص
۰/۵۴	تصور از طبقه اجتماعی- اقتصادی خود	۰/۶۲	شرکت در انتخابات مختلف سراسری
۰/۴۸	تصور از مذهب خود	۰/۴۸	پیگیری اطلاعات و اخبار سیاسی
۰/۴۶	عقیده و پندار فرد نسبت به شخصیت خود	۰/۴۳	شرکت در بحث‌های سیاسی
۰/۵۰	تصور فرد از جنسیت خود	۰/۴۴	شرکت در همایش‌ها و سخنرانی‌ها
۰/۶۳	تصور فرد نسبت به سن خود	۰/۴۲	همکاری با نهادهای سیاسی
۰/۴۳	ادراک شخص نسبت به توانایی‌های خود	۰/۴۰	عضویت در انجمن‌های مختلف
-	-	۰/۴۳	کاندید شدن برای انتخابات نهادها و انجمن‌ها

برای برآورد میزان پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. بدین شکل که قبل از گردآوری داده‌ها، به منظور اطمینان از پایایی پرسشنامه، پیش‌آزمون روی ۲۶ نفر از جامعه آماری انجام گرفت. میزان آلفای کرونباخ برای هر دو مقیاس مشارکت سیاسی (۰/۷۲۴) و خودپنداره (۰/۷۵۳) بود که نشان‌دهنده پایایی این مقیاس‌ها و بالابودن همسازي و پایداری درونی گویه‌ها است. در این تحقیق، تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی (جداول فراوانی) و آمار استنباطی به منظور آزمون فرضیه‌ها و بررسی تأثیر متغیرهای مستقل بر وابسته (آزمون‌های ضریب همبستگی اسپیرمن، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر) انجام شده است.

یافته‌ها

بر اساس نتایج به دست آمده از متغیرهای زمینه‌ای (سیمای پاسخگویان) می‌توان عنوان کرد که بیشترین سطح تحصیلات مربوط به پاسخگویان دارای مدرک لیسانس (۳۷ درصد) بود که نشان‌دهنده سطح تحصیلات مناسب پاسخگویان برای همکاری با محقق است. بیشترین نسبت سنی مربوط به پاسخگویان گروه سنی ۱۸ تا ۲۷ سال (۳۰ درصد) و بیشترین نسبت تأهل مربوط به پاسخگویان متأهل (۵۱ درصد) بود.

همچنین، میانگین به دست آمده ($M=81/37$) برای مقیاس مشارکت سیاسی نشان‌دهنده سطح بالای آن در بین زنان مورد مطالعه بود، اما میانگین مقیاس خودپنداره ($M=77/22$) نشان‌دهنده میزان متوسط رو به بالای آن در بین زنان بود.

آمار استنباطی:

جدول (۴) رابطه بین طبقه اجتماعی اقتصادی خود و میزان مشارکت سیاسی زنان

سطح معنی داری (sig)	همبستگی	آزمون آماری
۰/۰۵۷	۰/۷۹۵	پیرسون

با توجه به نتایج آزمون با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۵ رابطه معنی‌داری بین طبقه اجتماعی- اقتصادی خود و میزان مشارکت سیاسی زنان وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌شود.

جدول (۵) بین تصور از مذهب خود و میزان مشارکت سیاسی زنان

سطح معنی‌داری (sig)	همبستگی	آزمون آماری
۰/۰۴۸	۰/۲۰۲	پیرسون

با توجه به نتایج آزمون با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۵ رابطه معنی‌داری بین تصور از مذهب خود و میزان مشارکت سیاسی زنان وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌شود.

جدول (۶) بین عقیده و پندار فرد نسبت به شخصیت خود و میزان مشارکت سیاسی زنان

سطح معنی‌داری (sig)	همبستگی	آزمون آماری
۰/۰۰۳	۰/۵۸۴	پیرسون

با توجه به نتایج آزمون با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۵ رابطه معنی‌داری بین عقیده و پندار فرد نسبت به شخصیت خود و میزان مشارکت سیاسی زنان وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌شود.

جدول (۷) بین تصور فرد از جنسیت خود و میزان مشارکت سیاسی زنان

سطح معنی‌داری (sig)	همبستگی	آزمون آماری
۰/۰۰۹	۰/۴۹۸	پیرسون

با توجه به نتایج آزمون با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۵ رابطه معنی‌داری بین تصور فرد از جنسیت خود و میزان مشارکت سیاسی زنان وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌شود.

جدول (۸) بین تصور فرد نسبت به سن خود و میزان مشارکت سیاسی زنان

سطح معنی داری (sig)	همبستگی	آزمون آماری
۰/۰۱۷	۰/۲۹۵	پیرسون

با توجه به نتایج آزمون با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۵ رابطه معنی داری بین تصور فرد نسبت به سن خود و میزان مشارکت سیاسی زنان وجود دارد. بنابراین فرضیه تأ می شود.

جدول (۹) بین ادراک شخص نسبت به توانایی های خود و میزان مشارکت سیاسی زنان

سطح معنی داری (sig)	همبستگی	آزمون آماری
۰/۰۱۱	۰/۴۴۱	پیرسون

با توجه به نتایج آزمون با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۵ رابطه معنی داری بین ادراک شخص نسبت به توانایی های خود و میزان مشارکت سیاسی زنان وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می شود.

جدول (۱۰) خلاصه نتایج تحلیل مسیر

انواع تأثیر			متغیرها
کل	غیرمستقیم	مستقیم	
۰/۴۹۸	-	۰/۴۹۸	عقیده و پندار فرد نسبت به شخصیت خود
۰/۴۹۲	-	۰/۴۹۲	تصور فرد از جنسیت خود
۰/۵۷۸	۰/۰۸۶	۰/۴۴۱	ادراک شخص نسبت به توانایی های خود
۰/۳۲۸	-	۰/۳۲۸	تصور از طبقه اجتماعی- اقتصادی خود
۰/۳۹۲	۰/۰۹۷	۰/۲۹۵	تصور فرد نسبت به سن خود
۰/۳۰۷	۰/۱۰۵	۰/۲۰۲	تصور از مذهب خود

میزان تأثیر کل هر متغیر مستقل بر متغیر وابسته عبارت است از جمع تأثیرات مستقیم با غیرمستقیم هر متغیر. بنابراین:

الف- تأثیر کل متغیر عقیده و پندار فرد نسبت به شخصیت خود بر متغیر مشارکت سیاسی زنان برابر ۰/۴۹۸ است.

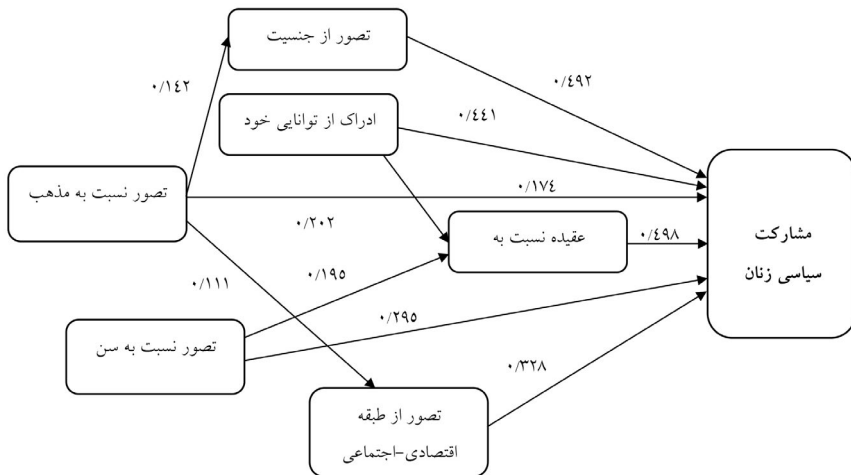
ب- تأثیر کل متغیر تصور فرد از جنسیت خود بر متغیر مشارکت سیاسی زنان برابر ۰/۴۹۲ است.
پ- تأثیر کل متغیر ادراک شخص نسبت به توانایی‌های خود بر متغیر مشارکت سیاسی زنان برابر ۰/۵۷۸ است.

ج- تأثیر کل متغیر تصور از طبقه اجتماعی- اقتصادی خود بر متغیر مشارکت سیاسی زنان برابر ۰/۳۲۸ است.

چ- تأثیر کل متغیر تصور فرد نسبت به سن خود بر متغیر مشارکت سیاسی زنان برابر ۰/۳۹۲ است.

ح- تأثیر کل متغیر تصور از مذهب خود بر متغیر مشارکت سیاسی زنان برابر ۰/۳۰۷ است.

شکل (۱) نمودار مسیر

بحث

در بررسی متغیرهای تحقیق حاضر نتایج به دست آمده از آنها بدین قرار بود:

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی داری بین تصور از طبقه اجتماعی - اقتصادی خود و میزان مشارکت سیاسی زنان وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می شود. همچنین مقدار این رابطه ۰/۳۲۸ است که دلالت بر همبستگی متوسط و مثبت بین دو متغیر دارد. یعنی با افزایش تصور زنان از طبقه اجتماعی - اقتصادی خود میزان مشارکت سیاسی آنها افزایش می یابد.

این نتیجه همسو با نظریه آلموند و پاول، دنیس هلی، بندورا و مرتن در مبانی نظری تحقیق است. در نظریه های تحقیق عنوان شد که مشارکت سیاسی فعالیت داوطلبانه اعضای جامعه (زنان) در انتخاب رهبران و شرکت مستقیم و غیرمستقیم سیاست گذاری عمومی است. همچنین، مشارکت سیاسی هر عمل داوطلبانه موفق یا ناموفق، سازمان یافته یا بدون سازمان، دوره ای یا مستمر، شامل روش های مشروع و نامشروع برای تأثیر بر انتخاب رهبران و سیاست ها و اداره امور عمومی در هر سطحی از حکومت محلی یا ملی است و عقیده و پنداری که فرد درباره سلسله مراتب اجتماعی خود و مفهوم برابری و نابرابری، سلطه و قدرت اجتماعی خود در بطن جامعه و توان و اقتضانات مالی خود دارد را تصور فرد از طبقه اجتماعی و اقتصادی خود می نامند. دنیس هلی (۱۹۹۷)

مشارکت سیاسی افراد را با چند دسته از عوامل تبیین می کند؛ عوامل مرتبط با ویژگی های فردی مانند پایگاه اجتماعی - اقتصادی فرد در جامعه که سبب می شود وی هر فعالیت اجتماعی یا به طور عادی هر راهبرد شخصی را که سبب پیشرفت نسبت به والدین، امید به اشتغال، آموزش و امید به آینده می شود مفید تلقی کند. میلبراث و گوئل در تبیین مشارکت سیاسی از هفت عامل عمده نام می برند که یکی از مهم ترین این عوامل موقعیت اجتماعی و اقتصادی است که در این تحقیق نیز این مسئله اثبات و مشخص شد که بین تصور فرد از طبقه اجتماعی - اقتصادی خود و مشارکت سیاسی زنان ارتباط معنی داری وجود دارد. و این نتیجه در مطالعه سید امامی (۲۰۰۷)، موسوی

(۱۹۹۸)، گلابی و حاجی لو (۲۰۱۶) و راش (۲۰۱۱) نیز به دست آمده است. با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین تصور از مذهب خود و میزان مشارکت سیاسی زنان وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌شود. همچنین مقدار این رابطه (۰/۲۰۲) دلالت بر همبستگی ضعیف و مثبت بین متغیرها دارد. این نتیجه همسو با نظریه آدلر و آلموند و پاول در مبانی نظری تحقیق است. آدلر (۱۸۷۰) در نظریه خود به شیوه زندگی تکیه می‌کند؛ شیوه زندگی مجموعه عقاید و باورهای ملی و مذهبی، طرح‌ها و نمونه‌های عاداتی رفتار، هوی و هوسها، هدف‌های طویل‌مدت، تبیین شرایط اجتماعی و یا شخصی است که برای تأمین امنیت خاطر فرد لازم است. انسان در چهارچوب شیوه زندگی‌اش می‌تواند به نحو مفیدی رفتار کند و یا اینکه زندگی‌اش را بی‌ثمر سپری کند. اعتقادات مربوط به شیوه زندگی در دیدگاه آدلر به چهار گروه تقسیم می‌شود: مفهوم خود یا خودپنداره، یعنی اعتقاد فرد به اینکه من که هستم؛ خودآرمانی یا ایده‌آل یعنی اعتقاد فرد به اینکه من چه باید باشم یا مجبورم چه باشم تا جایی در میان دیگران داشته باشم-تصویری از جهان یعنی اعتقادات فرد درباره اطرافیان و محیط پیرامونش؛ اعتقادات اخلاقی و مذهبی یعنی مجموعه چیزهایی که فرد درست و یا نادرست در حوزه‌های مذهبی می‌داند. بنابراین این تصور مثبت فرد از مذهب بر میل او به مشارکت در امور جامعه از جمله مشارکت سیاسی تأثیرگذار است. همچنین آلموند و پاول (۲۰۰۲) ضمن تأکید بر تحصیلات، درآمد، جنسیت، مذهب و سن و رتبه شغلی افراد در تعیین پایگاه اقتصادی-اجتماعی آنان، معتقدند که شهروندان تحصیل‌کرده، ثروتمند و بهره‌مند از مهارت‌های حرفه‌ای بالاتر، احتمال بیشتری دارد که واجد ایستارهای مشارکت‌جویانه باشند. منابع و مهارت‌هایی که این‌گونه افراد در زندگی خصوصی خود به دست می‌آورند، در مواردی که وظیفه یا ضرورت حکم کند، می‌تواند این شهروندان را به سهولت به مشارکت سیاسی بکشاند. بنابراین تصور فرد از مذهب خود می‌تواند با میزان مشارکت سیاسی او ارتباط معنی‌داری داشته باشد. این نتیجه در این تحقیق نیز اثبات شده است

که هر چه زنان به باورها و اعتقادات و مبانی دینی و مذهبی خود اعتقاد بیشتری داشته باشد در جامعه از مشارکت بیشتری در امور مختلف از جمله در امور سیاسی خواهد داشت. البته میزان مشارکت ممکن است در مذاهب مختلف متفاوت باشد خصوصاً در ایران که اقوام و مذاهب مختلف وجود دارد میزان مشارکت هم می‌تواند تعاریف مختلفی داشته باشد. این نتیجه در مطالعه حیدری (۲۰۱۸)، قادری (۲۰۱۸) و نوروزی (۲۰۱۸) نیز به دست آمده است.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین عقیده و پندار فرد نسبت به شخصیت خود و میزان مشارکت سیاسی زنان وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌شود. همچنین مقدار این رابطه (۰/۴۹۸) دلالت بر همبستگی قوی بین متغیرها دارد. یعنی با افزایش عقیده و پندار فرد نسبت به شخصیت خود میزان مشارکت سیاسی او افزایش می‌یابد.

این نتیجه همسو با نظریه آلپورت، میراث و گوئل، بندورا و مرتن در مبانی نظری تحقیق است. در این زمینه میلبراث و گوئل در تبیین مشارکت سیاسی از هفت عامل عمده نام می‌برند. این عوامل عبارتند از: محرک (انگیزه سیاسی)، موقعیت اجتماعی، ویژگی‌های شخصی، محیط سیاسی، مهارت، منابع و تعهد. منظور از محرک سیاسی عواملی از قبیل مناظره‌های سیاسی، تعلق خاطر نسبت به یک سازمان درگیر فعالیت‌های سیاسی و دسترسی به اطلاعات درست است. منظور از ویژگی‌های شخصیتی عبارت است از خصوصیات چگونگی اجتماعی بودن، برون‌گرایی و نظایر این‌ها. افرادی با خصوصیات مذکور هم بیشتر خود را درگیر مسائل سیاسی می‌کنند. مشارکت سیاسی طبق ویژگی‌های شخصی فرد نیز فرق می‌کند. شخصیت‌های اجتماعی‌تر، مسلط‌تر و برون‌گراتر، بیشتر احتمال دارد که از نظر سیاسی فعال باشند. در نظریه‌های آلپورت و بندورا و مرتن نیز رابطه بین مشارکت سیاسی و تصور از شخصیت خود بیان شده و در این تحقیق نیز این رابطه اثبات شده است. این نتیجه در تحقیق‌های قادری (۲۰۱۸) و بروکمن (۲۰۱۴) نیز به دست آمده است.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری تصور فرد از جنسیت خود و میزان مشارکت

سیاسی زنان وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌شود. همچنین مقدار این رابطه ۰/۴۹۸ است که دلالت بر همبستگی متوسط بین متغیرها دارد. یعنی با افزایش عقیده و پندار فرد نسبت به جنسیت خود میزان مشارکت سیاسی او افزایش می‌یابد.

این نتیجه همسو با نظریه آپورت، میراث و گوئل، بندورا و مرتن در مبانی نظری تحقیق است. آلموند و پاول (۲۰۰۲) با تأکید بر جنسیت معتقدند که این شاخص نیز تأثیر معنی‌داری را در فرایند مشارکت ایفا می‌کند. بطوریکه می‌توان گفت طبق تحقیقات انجام‌گرفته توسط محققان ایرانی نظیر چابکی زنان اعم از اینکه در دانشگاه‌های مختلط یا غیرمختلط باشند، علاقه‌مندی سیاسی کم‌تری (در مقایسه با مردان) دارند و فعالیتهای سیاسی آنان، کم‌تر از مردان، جنبه فعالانه دارد. بینش سیاسی زنان بیش از مردان تحت‌تأثیر خانواده شکل می‌گیرد. زنان دیرتر از مردان توجه به مسائل سیاسی را آغاز می‌کنند. بنابراین تصور فرد از جنسیت خود می‌تواند با مشارکت سیاسی او ارتباط معنی‌داری داشته باشد (لوث، ۲۰۰۷). و تصور مثبت فرد از جنسیت خود بر میل او به مشارکت در امور جامعه از جمله مشارکت سیاسی تأثیرگذار است.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین تصور فرد نسبت به سن خود و میزان مشارکت سیاسی زنان وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌شود. همچنین مقدار این رابطه (۰/۲۹۵) دلالت بر همبستگی ضعیف بین متغیرها دارد. این نتیجه همسو با نظریه آپورت و راجرز و فروید در مبانی نظری تحقیق است. از نظر فروید (۱۸۵۶) خود بخش سازنده شخصیت است که با توجه به واقعیت دنیای خارج عمل می‌کند و آن دسته از تمایلات نهاد را که با واقعیت خارج تضاد دارند تعدیل، ضبط و کنترل می‌کند. خود از نهاد سرچشمه می‌گیرد و رشد می‌کند، بدین معنی که برای عملکردش مقداری از انرژی روانی نهاد را به خود اختصاص می‌دهد. خود برخلاف نهاد که تابع اصل لذت است از اصل واقعیت تبعیت می‌کند و نیروی خویش را تا زمانی که موقعیت مناسبی برای تخلیه آن پیش نیامده به تعویق می‌اندازد. خود درصدد خنثی

1. Lauth

کردن لذت جویی نهاد بر نمی آید، بلکه می کوشد تا برای نیل به واقعیت، نیروهای نهاد را متوقف کند. طبق نظریه فروید، در شخص متعادل خود به منزله قوه مجریه شخصیت است و بر نهاد و فرا خود نظارت می کند. فرایند ثانوی که بر فرایند نخستین تسلط دارد اصل واقعیت را به اجرا درمی آورد. بنابراین، «خود» سازمان پیچیده‌ای از فرایندهای روانی (تفکر، حافظه، قضاوت) است که نقش واسطه را میان نهاد و دنیای خارج ایفا می کند. همچنین، از نظریه راجرز (۱۹۰۲) استفاده شده است. او عنوان می کند در فرایند تحقق خود، اساسی ترین نیروی برانگیزنده رفتار آدمی، به نظر راجرز خودشکوفایی است و آن گرایش و تمایل به تحقق بخشیدن، شکوفا ساختن و بالفعل کردن استعدادها و نیروی بالقوه است. این تمایل به تحقق خود موجب افزایش خودمختاری و خودکفایی برای خلاف بودن می شود. تمایل به تحقق خود معتبری است که بدان وسیله تمام تجربیات مورد ارزش یابی قرار می گیرد. در این فرآیند تمام تجاربی که در جهت تعالی و بقای خود هستند به طور مثبت ارزش گذاری و فرد در پی آن برمی آید و این خود موجب رضایت خاطر می شود و تجاربی که در جهت خلاف تعالی است ارزش گذاری منفی و فرد از آنها می گریزد و در نهایت اینکه تمایل به تحقق، کلید اصلی نظریه شخصیت راجرز است که به تشکیل سازمان خود منجر می شود (اسمایل، ۲۰۱۵). همچنین، آلپورت (۱۸۹۷) با مطرح کردن واژه خویشتن به جای واژه خود، امیدوار بود شاید بتواند از ابهام‌ها و تناقض‌هایی واژه خود بکاهد و خویشتن را منحصر به یک فرد می داند که خود و تمامی مسائل فرد را دربر می گیرد، به عبارتی دیگر، امر خویشتن را منی که احساس می کنم و می شناسم می خواند. بر اساس دیدگاه آلپورت، تحول آگاهی از خود و رسیدن به خویشتن از هفت مرحله می گذرد. شکست و ناکامی در هر یک از این مراحل به پیدایش مراحل بعدی لطمه می زند، مرحله‌ای که آلپورت ذکر می کند عبارت است از: خود جسمانی، هویت، احترام به خود (عزت نفس)، گسترش خود، تصور از خود، خود حریفی معقول و تلاش اختصاصی. بنابراین این تصور

مثبت فرد از سن خود بر میل او به مشارکت در امور جامعه از جمله مشارکت سیاسی تأثیرگذار است. این نتیجه در این تحقیق نیز اثبات شده است و با نتیجه مطالعه سید امامی (۲۰۰۷)، ساعی (۲۰۰۵) و راش (۲۰۱۱) همخوانی دارد.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین ادراک شخص نسبت به توانایی‌های خود و میزان مشارکت سیاسی زنان وجود دارد. بنابراین فرضیه تأیید می‌شود. همچنین مقدار این رابطه ۰/۴۴۱ است که دلالت بر همبستگی متوسط بین متغیرها دارد. یعنی با افزایش ادراک شخص نسبت به توانایی‌های خود میزان مشارکت سیاسی او افزایش می‌یابد. این نتیجه همسو با نظریه آدلر و نظریه تلفیقی بندورا، مرتن و وبر در مبانی نظری تحقیق است. آلپورت (۱۸۹۷) با مطرح کردن واژه خویشتن به جای واژه خود، امیدوار بود شاید بتواند از ابهام‌ها و تناقض‌هایی واژه خود بکاهد. وی خویشتن را منحصر به یک فرد می‌داند که خود و تمامی مسائل فرد را دربر می‌گیرد، به عبارتی دیگر، امر خویشتن را منی که احساس می‌کنم و می‌شناسم می‌خواند. بر اساس دیدگاه آلپورت، تحول آگاهی از خود و رسیدن به خویشتن از هفت مرحله می‌گذرد. شکست و ناکامی در هر یک از این مراحل به پیدایش مراحل بعدی لطمه می‌زند، مراحل که آلپورت ذکر می‌کند عبارت است از خود جسمانی، هویت، احترام به خود (عزت نفس)، گسترش خود، تصور از خود، خود حریفی معقول و تلاش اختصاصی (پتیگرو، ۱۹۶۹). همچنین هلی (۱۹۹۷) مشارکت سیاسی افراد را با چند دسته از عوامل تبیین می‌کند و در مورد محرک‌های اجتماعی به عواملی چون شناخت عامه از مهاجران، تنوع فرهنگی گروه‌هایی که با جامعه همکاری می‌کنند، توانمندی‌های فردی، پیکار یا تبعیض، وسعت گروه‌های مرجع در ساختارهای اجتماعی، خط‌مشی‌های حمایت‌کننده و برنامه‌هایی برای فعالیت مؤسسه‌های قومی اشاره می‌کند. به عقیده او، به دلیل آنکه این فرصت‌ها برای وابستگی و فعالیت‌هایی مانند همیاری چندجانبه و کارهای داوطلبانه تعیین‌کننده است، می‌تواند خط‌مشی‌هایی را برای

فعالیت‌های اجتماعی محلی و به‌ویژه افراد جوان فراهم کند. بنابراین این ادراک شخص نسبت به توانایی‌های خود بر میل او به مشارکت در امور جامعه از جمله مشارکت سیاسی تأثیرگذار است (سابوکتاکین رضی، ۲۰۱۶). این نتیجه در این تحقیق نیز اثبات شده و با نتیجه مطالعه سیکوگنانی (۲۰۱۵) همخوانی دارد.

همچنین، در این تحقیق به‌منظور بررسی میزان تأثیرگذاری کل مؤلفه‌های خودپنداره بر مشارکت سیاسی و همبستگی بین مجموعه متغیرهای مستقل و وابسته از تحلیل مسیر استفاده شد که نتایج به شرح زیر بود:

۱. متغیرهای ادراک شخص نسبت به توانایی‌های خود، تصور از مذهب خود و تصور فرد نسبت به سن خود هم به‌طور مستقیم و هم به شکل غیرمستقیم بر مشارکت سیاسی زنان تأثیرگذار بود.

۲. متغیرهای عقیده و پندار فرد نسبت به شخصیت خود، تصور فرد از جنسیت خود و تصور از طبقه اجتماعی-اقتصادی خود فقط به‌طور مستقیم بر مشارکت سیاسی زنان تأثیرگذار بود.

۳. در بین متغیرهای مستقل بیشترین تأثیر را متغیر ادراک شخص نسبت به توانایی‌های خود بر مشارکت سیاسی داشت. همچنین متغیر عقیده و پندار فرد نسبت به شخصیت خود در رتبه دوم قرار داشت و متغیر تصور فرد از جنسیت خود در رتبه سوم قرار گرفت. کمترین تأثیر را نیز تصور از مذهب خود و تصور از طبقه اجتماعی-اقتصادی خود بر مشارکت سیاسی دارند.

در نتیجه نهایی تحقیق می‌توان گفت که شناخت عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی به‌ویژه در بین زنان که نیمی از جمعیت فعال در کشور را تشکیل می‌دهند در سرنوشت کشور بسیار تأثیرگذار است؛ چراکه در صورت مشارکت نکردن آنها دموکراسی به معنای واقعی کلمه در

جامعه جاری نمی‌شود و انتخاب‌های صحیحی در انتخابات مختلف و رویدادهای سیاسی انجام نمی‌شود. اینکه تصور زنان بر اساس وضعیت جامعه و نظام مردسالاری طوری باشد که خود را پایین‌تر از مردان و ضعیف‌تر از آنها قلمداد کنند باعث می‌شود که توان انتخاب صحیح یا تمایلی برای شرکت در امور سیاسی و مشارکت خای سیاسی نداشته باشند و تصور زنان از خودشان و مذهب، سن، توانایی‌ها و جنسیتشان در صورتی که تقویت شود به خوبی می‌توانند حد بالایی از مشارکت سیاسی را در جامعه داشته باشند که در این تحقیق نیز رابطه بین این دو تأیید شد و هرچه تصور زنان از خود و مذهب و جنسیت و توانایی‌ها و سن خود و در کل دارای سطح بالایی از خودپنداره باشند دارای مشارکت سیاسی بیشتری بوده و نظام دموکراسی در جامعه بهتر شکل می‌گیرد.

ملاحظات اخلاقی

منابع مالی

برای انتشار این مقاله حمایت مالی مستقیم از هیچ نهاد یا سازمانی دریافت نشده است.

تعارض منافع

این مقاله با سایر آثار منتشر شده از نویسندگان همپوشانی ندارد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در این مقاله همه حقوق مرتبط با اخلاق پژوهش رعایت شده است.

- Adler, A. (1968). (1870-1937): A Biographical Sketch. *The Journal of Special Education*, 2(3), 234-235.
- Binder, L. (1977). Political Participation and Political Development. *American Journal of Sociology*, 83(3), 751-760.
- Broockman, D. (2014). Do female politicians empower women to vote or run for office? A regression discontinuity approach. *Electoral Studies*, 34, 190-204.
- Cicognani, E., & Zani, B. (2015). *Social and psychological factors influencing political and civic participation: A psychosocial perspective*. In B. Barrett, Zani, B (Ed.), Political and Civic Engagement. Multidisciplinary perspectives. The UK: Routledge.
- Dawkins, R. (2017). Political participation, personality, and the conditional effect of campaign mobilization. *Electoral Studies*, 45(1), 109-120.
- Imam Jomezadeh, Seyed Javad (2012), Investigating the Relationship between Relative Deprivation Feeling and Political Participation-Among Isfahan University Students, *Two Political Science Quarterly*, Vol. 5, No. 1.
- Ghaderi, R. (2018). The Impact of Political Culture on Women's Participation by Emphasizing the Role of the Islamic Revolution of Iran. *History, Politics and Media*, 2, 221-245.
- Guřňáková, J. K. D. (2004). Gender self-concept in personal theories of reality. *Studia Psychologica*, 46, 49-64.
- Hafezian, M. (2002). Women's organizations in Pahlavi era of Iran. *Political Studies*, 2, 21-32 [Persian].
- Heydari, F. (2018). Role and participation of women in sustained development. *Human Rights*, 11, 99-105.
- İsmail, N., & Tekke, M. (2015). Rediscovering Rogers's Self Theory and Personality. *Journal of Educational, Health and Community Psychology*, 4, 2088-3129.
- Kazemipour, S. (2010). The attitude of people about the dignity of jobs in Iran and its relevanceto the socioeconomic characteristics of individuals. *Work & Society*, 128, 43-44 [Persian].
- Lauth, H. (2007). Gabriel A. Almond/G. Bingham Powell, *Comparative Politics*. System, Process, and Politics, Bořton/ Toronto 1978. In S. Kailitz (Ed.), *Schlüsselwerke der Politikwissenschaft*. VS Verlag für Sozialwissenschaften. NY: Springer.

- Nourozi, G., & Heydarian Dawlat Abadi, M.J. (2018). The status of women's fundamental rights in the context of their political participation, looking at the areas, obstacles and solutions for political development of this issue in the laws of the Islamic Republic of Iran. *Human Rights*, 11, 13-15. (in Persian)
- Pettigrew, T. (1969). *Gordon Willard Allport 1897-1967*. *J Pers Soc Psychol*, 12(1), 1-5.
- Reichert, F. (2016). How Internal Political Efficacy Translates Political Knowledge Into Political Participation: Evidence From Germany. *Europe's journal of psychology*, 12(2), 221-241.
- Sabotakinrizi, G., Rohandeh, M., Sobatiyan, S., & Jafari, A. (2016). Satisfaction and political-social participation (A survey). *Journal of Applied Sociology*, 27(3), 97-116.
- Sebastian, C., Burnett, S., & Blakemore, S.J. (2008). Development of the self-concept during adolescence. *Trends Cogn Sci*, 12(11), 441-446.
- Stake, J. (1992). Gender Differences and Similarities in Self-Concept Within Everyday Life Contexts. *Psychology of Women Quarterly*, 16(3), 349-363.
- Weiner, M. (1965). Political Integration and Political Development. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 385(1), 52-64.
- White WF, A. H., & Cryder, H. (1966). The Emerging Self-Concept In Relation to Select Variables of Secondary School Students. *The Journal of Social Psychology*, 72(1), 81-88.
- Wilson, T., & Dunn, E.W. (2004). Self-knowledge: its limits, value, and potential for improvement. *Annu Rev Psychol*, 55, 493-518.
- Nazari, Mina-Hosseini, Ali; Imam Jomezadeh, Seyed Javad, Mahdihpour Ranjbar (2014). Investigating the Relationship between Socialization and Political Participation in Women, *Journal of Women*, Volume 5, Issue 1.